

Magnifica Humanitas: De mens in het tijdperk van AI

Luisterend op weg met de encycliek van de paus

Deze uitgave is gemaakt door de Landelijke Werkgroep Synodaliteit

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Het Gesprek in de Geest.....	5
Hoe spreken en luisteren we met elkaar?	6
Inleiding - Welke toekomst bouwen we samen?	8
1. Wat heeft geloof met de samenleving te maken?	8
2. Ieder mens telt	10
3. Technologie in dienst van wie?.....	12
4. Waarheid, werk en vrijheid	14
5. Van macht naar vrede.....	16
Slot - Leven vanuit geloof, liefde en hoop.....	16

Colofon

Deze uitgave is gemaakt door de Landelijke Werkgroep Synodaliteit

Design en opmaak: DeNK. creatieve vrijdenkers.

Redactie: Richard Steenvoorde OP en Anneke van der Kamp, SRKK

Infographics: Dicasterie voor de Bevordering van de Integrale Menselijke Ontwikkeling

Copyright © Secretariaat Rooms-Katholiek Kerkgenootschap

Inleiding

Je telefoon weet eerder dan jij wat je interessant vindt. Je krijgt een filmpje aangeboden, blijft even kijken en voor je het weet ben je twintig minuten verder. Ondertussen helpt AI je met een opdracht, hoor je zorgen over klimaat en oorlog, en vraagt iemand wat je later wilt worden. De toekomst komt op allerlei manieren op je af. Maar hoeveel ruimte heb je om zelf richting te geven? En wat heeft je geloof daarmee te maken?

Die vragen staan centraal in *Magnifica Humanitas*, de encycliek van paus Leo XIV. Een encycliek is een brief waarin een paus vragen bespreekt met de Kerk en de wereld. Deze brief gaat over mens blijven in een tijd van grote technologische veranderingen. Dat klinkt misschien als een onderwerp voor politici, wetenschappers of bedrijven. Toch gaat het ook over jou: over je vrijheid, je relaties, je werk en de manier waarop je naar anderen kijkt.

Het vertrekpunt van de paus is eenvoudig en tegelijk veeleisend: ieder mens is door God gewild en heeft een waardigheid die niemand kan afnemen. Je waarde hangt dus niet af van je cijfers, je uiterlijk, je aantal volgers of hoe nuttig je bent. Dat geldt voor jou, maar ook voor degene die je lastig vindt, voor iemand die niet kan meekomen en voor mensen die je nooit zult ontmoeten. Wat verandert er wanneer we dat werkelijk serieus nemen?

Om die vraag te verkennen, gebruikt de paus twee Bijbelse verhalen. Bij de toren van Babel willen mensen samen iets indrukwekkends bouwen, maar raken ze elkaar kwijt. Bij Nehemia bouwen mensen een verwoeste stad opnieuw op. Iedereen draagt bij, met God als bron van hun vertrouwen. Deze verhalen stellen ons een vraag: bouwen we vooral aan onze eigen macht en ons succes, of aan een wereld waarin mensen samen kunnen leven?

Technologie kan daarbij veel goeds doen. Ze kan helpen om ziekten te behandelen, kennis te delen en contact te houden. Maar wie bepaalt waarvoor ze wordt gebruikt? Wie profiteert ervan, en wie betaalt de prijs? De paus nodigt ons uit om zulke vragen te stellen en verantwoordelijkheid te nemen. Ook kleine keuzes tellen: hoe je spreekt over anderen, waar je aandacht aan geeft en voor wie je tijd maakt.

Deze leeswijzer helpt je om de grote lijnen van de encycliek te ontdekken. De infographics maken verbanden zichtbaar en geven houvast bij het lezen. Je hoeft niet alles meteen te begrijpen of overal direct een mening over te hebben. Lees rustig, kijk wat je raakt en blijf even bij een vraag die ongemakkelijk voelt. Bespreek die met vrienden, in je jongerengroep of met iemand die anders denkt dan jij.

Uiteindelijk gaat deze brief ook over hoop. De toekomst is geen vaststaand programma dat we alleen kunnen ondergaan. God is al aan het werk, en wij mogen meedoen. Vanuit geloof, vriendschap en zorg voor elkaar kunnen we bijdragen aan een wereld waarin ieder mens tot zijn recht komt. Deze leeswijzer nodigt je uit om te ontdekken hoe jouw bijdrage eruit kan zien.

Het Gesprek in de Geest

Het Gesprek in de Geest is een van de bekendste praktijken van synodaliteit, juist omdat het zo onderscheidend is. Het vindt plaats in kleine groepen van 6 tot 12 personen en werkt het best met één persoon als gespreksbegeleider.

Het is voor mensen vaak eerst een ongebruikelijke manier om een gesprek te voeren. Wanneer we naar iemand luisteren, zijn we vaak meer bezig met hoe we zelf zullen reageren dan met wat de spreker werkelijk zegt. Gesprekken kunnen daardoor gemakkelijk worden gedomineerd door assertieve stemmen, waardoor mensen die minder zelfverzekerd, of meer bedachtzaam zijn, nauwelijks ruimte krijgen om te spreken. Het Gesprek in de Geest bouwt voort op de praktijken van stilte en luisteren uit de Lectio Divina, en schept zo de voorwaarden voor een diepgaande uitwisseling én voor bekering.

Het gesprek in de Geest vindt plaats in drie rondes. In de eerste twee rondes heeft iedereen de kans om te spreken zonder onderbroken te worden. De derde ronde kan een meer algemeen gesprek zijn. Het patroon is als volgt:

Begin met een moment van stilte om onszelf de tijd te geven om over de vraag na te denken.

1. **Eerste ronde van het Gesprek in de Geest:** iedereen krijgt de kans om te spreken. Luister naar iedereen zonder te reageren. Aansluitend is er een moment van stilte.
2. **Tweede ronde van het Gesprek in de Geest:** Luister opnieuw naar iedereen: wat heeft je geraakt of wat sprak je aan? Ook deze ronde wordt gevolgd door een moment van stilte.
3. **Derde ronde van het Gesprek in de Geest:** Ten slotte reflecteren de deelnemers in de derde ronde op welke nieuwe inzichten er zijn ontstaan. Wat zijn de gemeenschappelijk thema's of resultaten van het gesprek?

Hoe spreken en luisteren we met elkaar?

- **Luister naar de inbreng van alle anderen.** Probeer veel meer te luisteren dan te praten
- **Moedig iedereen aan om te spreken**
- **Wees je bewust van je eigen 'zendtijd'** - houd je bijdragen kort en bondig
- **Blijf nieuwsgierig** – wijs standpunten waar je het niet mee eens bent niet af, maar wees benieuwd waarom mensen zo denken
- **Bewaar vertrouwelijkheid.** De bijeenkomst moet een veilige plek zijn waar mensen hun mening kunnen uiten
- **Bewaak de duur van het gesprek**

De uitdagingen van vandaag (res novae)

- Kunstmatige intelligentie
- Digitalisatie
- Nieuwe technologische mogelijkheden

Risico's

- ⚠ Geconcentreerde macht (vaak in particuliere handen)
- ⚠ Geautomatiseerde besluitvorming
- ⚠ Verlies van menselijke controle

“Welke richting moeten wij kiezen als mensen en als menselijke gemeenschap?” MH 6

TWEE WEGEN VOOR ONS:

Babel

Mensheid zonder God
Uniformiteit
Ontmenselijking

Jeruzalem

God centraal
Verscheidenheid als bron van rijkdom
Broederschap / Samenwerken

“Nooit eerder heeft de mensheid zoveel macht over zichzelf gehad.” MH 4

Het Toren van Babel-syndroom

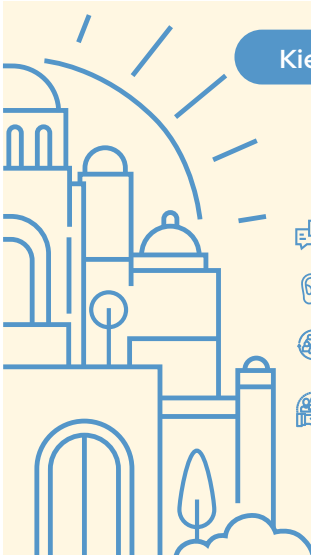
- Winst boven mensen
- Mensen reduceren tot data
- Toenemende ongelijkheid
- Verlies van waardigheid

Kies 'de weg van Nehemia'

Samen bouwen

- Dialoog
- Luisteren
- Inclusief
- Gedeelde verantwoordelijkheid

“Niemand kan in zijn eentje de last dragen van de uitdagingen waarmee de wereld wordt geconfronteerd.” MH 13

4 PIJLERS OM EEN BETERE TOEKOMST TE BOUWEN

1

Relatie met
God

2

Menselijke
beperkingen
accepteren

3

Gedeelde
verantwoordelijkheid

4

Taal die
verbindt

“Wanneer de menselijke waardigheid wordt bedreigd door nieuwe vormen van ontmenselijking, is het onze dringende plicht om diep menselijk te blijven. We moeten met zorg de grootsheid van de mensheid die ons is gegeven beschermen, een pracht die geen enkele machine ooit kan vervangen.” MH 15

**Laten we geen nieuwe Toren van Babel bouwen;
laten we bouwers van gemeenschap worden!**

DICASTERY FOR PROMOTING
INTEGRAL
HUMAN
DEVELOPMENT

www.humandevlopment.va

Welke toekomst bouwen we samen?

1. Welke ontwikkeling in de wereld geeft jou hoop, en welke maakt je onzeker over je toekomst?
2. Bij Babel bouwen mensen aan hun eigen grootheid; bij Nehemia draagt iedereen bij aan een gezamenlijke toekomst. Waar herken je iets van deze twee manieren van bouwen?
3. Wanneer ervaar jij dat jouw stem meetelt bij beslissingen over je toekomst? Wanneer juist niet?
4. Welke plaats zou God kunnen hebben in de wereld die jij wilt helpen bouwen?

1. Wat heeft geloof met de samenleving te maken?

1. Bij welke maatschappelijke vraag helpt je geloof je om richting te vinden? Bij welke vraag vind je dat moeilijk?
2. Wat verwacht jij van de Kerk als het gaat over armoede, klimaat, technologie of ongelijkheid?
3. Hoe kan de Kerk trouw blijven aan het Evangelie en tegelijk iets leren van mensen die anders geloven of denken?
4. Als de Kerk naar jongeren wil luisteren om deze tijd beter te begrijpen, wat zou jij haar dan willen vertellen?

GRONDSLAGEN EN PRINCIPES VAN DE SOCIALE LEER VAN DE KERK

“Gods liefde zichtbaar maken in de concrete gebeurtenissen van het leven.” MH 47

DE GRONDSLAGEN

Mens = beeld van God

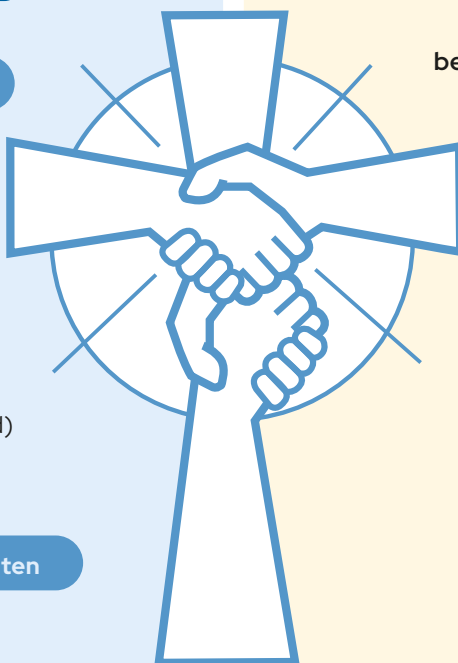
“Ieder mens is door God bedoeld en gewild om in verbondenheid te leven met Hem, met anderen en met de schepping.”

Menselijke waardigheid

- Is aangeboren (niet verdiend)
- Is oneindig
- Geldt voor iedereen

De waarde van mensenrechten

- **Universeel**
- **Onaantastbaar**
- Gebaseerd op **waardigheid**

DE PRINCIPES

om de wereld van vandaag te begeleiden bij haar uitdagingen

Het algemeen welzijn

Het welzijn van iedereen is groter dan de optelsom van het welzijn van ieder individu

De universele bestemming van goederen

Zodat zij het leven van iedereen kunnen ondersteunen

Subsidiariteit

Helpen zonder het van de ander over te nemen

Solidariteit

Niemand wordt alleen gered

Sociale rechtvaardigheid

Zorgen voor waardige leefomstandigheden voor iedereen

INTEGRALE ONTWIKKELING VAN DE MENS

de concrete manier waarop deze principes in de geschiedenis worden toegepast

DE VOLLEDIGE ONTWIKKELING VAN DE MENS

1

economisch

2

sociaal

3

spiritueel

4

ecologisch

Ontwikkeling is alleen authentiek als deze de hele mens en alle mensen betreft

“Helpen technologische innovaties mensen en samenlevingen echt om menselijker en broederlijker te worden, met respect voor onze gemeenschappelijke aarde en toekomstige generaties?” MH 85

De sociale leer is geen theorie; het is concrete actie.
**Het is mogelijk om een rechtvaardigere en meer
broederlijke samenleving op te bouwen!**

DICASTERY FOR PROMOTING
INTEGRAL
HUMAN
DEVELOPMENT

www.humandevlopment.va

2. Ieder mens telt

1. Wanneer voel jij druk om te bewijzen dat je waardevol bent?
Wat betekent het dan voor je dat je door God gewild bent?
2. Van wie wordt de waardigheid gemakkelijk vergeten in jouw omgeving?
Waaraan merk je dat?
3. Stel dat jouw school, werkplek of parochie geld moet verdelen: wat zou een eerlijke verdeling zijn, en wie moet daarover kunnen meepraten?
4. Denk aan een situatie waarin iemand hulp nodig heeft. Hoe kun je helpen en tegelijk ruimte laten voor diens eigen keuzes en verantwoordelijkheid?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

DE GROOTSHEID VAN DE MENS IN HET LICHT VAN DE BELOFTES VAN AI

Het risico van het technocratische denkkader

- Efficiëntie → ⚠️ wordt het enige criterium
- Winst → ⚠️ stuurt beslissingen
- AI → ⚠️ versnelt het probleem
- Mens → ⚠️ gereduceerd tot prestaties

Kunstmatige intelligentie

Wat het doet

- Verwerkt gegevens
- Herkent patronen
- Is snel en krachtig

Wat het NIET doet

- ⚠️ Heeft geen bewustzijn
- ⚠️ Heeft geen liefde en voelt geen pijn
- ⚠️ Is niet verantwoordelijk

Simuleert intelligentie, maar is niet menselijk

Risico's van AI

Snelheid
minder kritisch nadenken

Valse objectiviteit
verbergt vooroordelen

Gesimuleerd
illusie van relaties

Geconcentreerde macht
alles in handen van enkelen

Criteria voor een humane AI

- Menselijke waardigheid
- Het algemeen welzijn
- Sociale rechtvaardigheid
- Betrouwbaarheid
- Transparantie

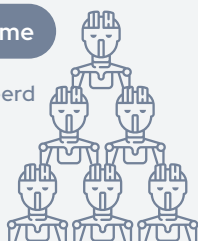
AI is niet neutraal, maar
weerspiegelt waarden en keuzes

“AI ontwapenen betekent niet technologie afwijzen, maar voorkomen dat deze de mens gaat beheersen.” MH 110

“De kwaliteit van een samenleving wordt niet gemeten aan de beschikbare middelen, maar aan de zorg die zij kan bieden.” MH 114

De mythen van het transhumanisme

- De mens als iets dat geoptimaliseerd of ‘verbeterd’ moet worden
- Beperkingen opheffen
- De mensheid overstijgen
- Samensmelting van mens en machine

De echte mens:

- Relaties
- Kwetsbaarheid
- Zorg
- Liefde

Een beperking
is geen fout:
het maakt ons
menselijk

“Voor een algoritme is een fout iets dat moet worden gecorrigeerd; voor een mens kan het juist leiden tot diepe verandering.” MH 128

**AI moet het leven menselijker maken,
niet efficiënter.**

DICASTERY FOR PROMOTING
INTEGRAL
HUMAN
DEVELOPMENT
www.humandevopment.va

3. Technologie in dienst van wie?

1. Wanneer helpt AI jou om zelf beter te denken of te handelen?
Wanneer neemt AI iets over dat je eigenlijk zelf wilt kunnen?
2. Wat zou je willen weten over de bedrijven achter jouw favoriete apps
voordat je hun meer invloed op je leven geeft?
3. Stel dat een chatbot altijd beschikbaar is en precies zegt wat je nodig hebt. Wat zou
dat voor jou betekenen, en hoe verschilt dat contact van menselijke vriendschap?
4. Welke menselijke beperking zou jij graag met technologie overwinnen? Kan diezelfde
beperking ook ruimte geven aan verbondenheid, geloof of groei?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

DE BESCHERMING VAN DE MENS IN EEN TIJD VAN VERANDERING

WAARHEID

Een essentieel
gemeenschappelijk
goed voor de
samenleving

Digitale
technologieën en AI
**veranderen de
communicatie**

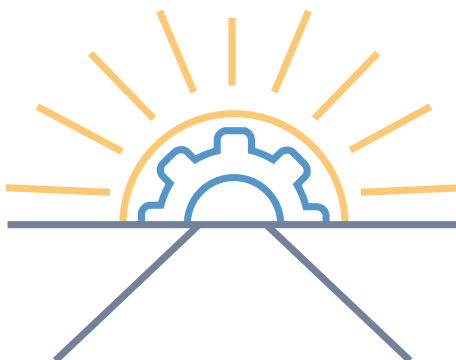
RISICO'S

- Desinformatie
- Manipulatie
- Meer controle –
totalitarisme

VERANTWOORDELIJKHEID

- Kritisch onderwijs
- Transparantie
- Verantwoord gebruik
van technologieën

“Het zoeken naar
waarheid is een
essentieel onderdeel
van de democratie,
die zelf bijdraagt aan
het algemeen
welzijn.” MH 134

WERK

Draagt bij aan de
waardigheid van de mens
en aan deelname aan de
samenleving

RISICO'S

- Onzekerheid over werk
- Ongelijkheden
- Werknemers die worden
gecontroleerd of
vervangen door machines

VERANTWOORDELIJKHEID

- Bescherming van werk
- Voortdurende vorming
- Meer mensgerichte
innovatie

“AI dwingt
werknemers vaak zich
aan te passen aan de
snelheid en eisen van
machines, in plaats van
dat machines de mens
ondersteunen.” MH 150

VRIJHEID

AI en digitale
technologieën
beïnvloeden steeds meer
het gedrag

RISICO'S

- Digitale verslavingen
- Controle via data
- Nieuwe vormen van
slavernij

VERANTWOORDELIJKHEID

- Eerlijke regels
- Gedeelde
verantwoordelijkheid
- Onderwijs

“Vrijheid in het
digitale tijdperk is
niet alleen van
persoonlijk belang,
maar ook een
maatschappelijk
belang.” MH 171

ALS
TECHNOLOGIE
DE OVERHAND
HEEFT

wordt de mens
een middel

ALS HET WORDT
GELEID DOOR
WIJSHEID

wordt het
menselijke groei

**De waardigheid van de mens moet het
criterium zijn voor alle vooruitgang!**

DICASTERY FOR PROMOTING
INTEGRAL
HUMAN
DEVELOPMENT
www.humandevopment.va

4. Waarheid, werk en vrijheid

1. Hoe bepaal jij of informatie betrouwbaar is, vooral wanneer die precies bevestigt wat je al denkt?
2. Wat hoop je later in je werk te vinden, behalve een inkomen? Hoe zou AI die verwachtingen kunnen veranderen?
3. Wanneer kies jij bewust wat je online doet, en wanneer merk je dat je wordt meegetrokken? Wat helpt je om vrijer te kiezen?
4. Wat heb jij van je opleiding, werkgevers of de overheid nodig om met vertrouwen een toekomst op te bouwen?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

EEN BESCHAVING VAN LIEFDE OPBOUWEN

Technologie, oorlog en verantwoordelijkheid in het digitale tijdperk

Een voortdurend groeiende connectie tussen
technologie, macht en geweld

Cultuur van Macht

- Normalisering van oorlog
- Logica van de "sterkste"
- Economische belangen (wapens)

Risico's van technologie:

- Geautomatiseerde beslissingen
- Onduidelijke verantwoordelijkheid
- Burgers gereduceerd tot "data"

Vrede = de fundamentele voorwaarde
van het algemeen belang

Beschaving van Liefde

- Rechtvaardigheid + Liefdadigheid
- Broederschap tussen volken
- Universeel algemeen belang

Rol van technologie:

- Dient de mens, niet andersom
- Bevordert echte relaties
- Bouwt de gemeenschap

“Geen enkel algoritme kan oorlog moreel aanvaardbaar maken.” MH 198

Wat werkt er niet

- ⊗ Zwak multilateralisme
- ⊗ Politiek gebaseerd op geweld
- ⊗ Desinformatie
- ⊗ Oorlogseconomie

Wat kunnen we doen

- ✓ Woorden ontwapenen
- ✓ Rechtvaardigheid opbouwen
- ✓ Luister naar slachtoffers
- ✓ Evenwichtig realisme toepassen (geen cynisme, geen naïviteit)
- ✓ Dialoog en diplomatie

“Niets gaat verloren met vrede, terwijl met oorlog alles verloren kan gaan.” MH 219

De beschaving van liefde ontstaat uit **kleine dagelijkse handelingen**. We kunnen niet alles veranderen, maar we kunnen wel ons steentje bijdragen.

Geen enkele technologische transformatie kan volledig worden omarmd zonder een **bekering van het hart** en zonder een concrete praktijk van **rechtvaardigheid, solidariteit en zorg voor de meest kwetsbaren**.

"Het Magnificat" als een sleutel voor interpretatie: macht omverwerpen en de waarde van nederigheid erkennen.

Laten we **"bouwers van de gemeenschap worden, in plaats van architecten van Babel!"** zodat de mensheid haar grootsheid niet verliest en de wereld in het menselijk hart de plaats herkent waar God wil wonen. (MH 16)

DICASTERY FOR PROMOTING
INTEGRAL
HUMAN
DEVELOPMENT
www.humandevlopment.va

5. Van macht naar vrede

1. Wat doet het voortdurende nieuws over oorlog en geweld met jou? Wat helpt je om betrokken te blijven zonder overweldigd te raken?
2. Wanneer verandert een meningsverschil in jouw omgeving in denken over 'wij' en 'zij'? Welke rol spelen woorden, grappen of sociale media daarbij?
3. Hoe zou jouw kijk op een conflict veranderen als je begint bij de ervaringen van mensen die eronder lijden?
4. Wat betekent vrede zoeken wanneer iemand werkelijk onrecht wordt aangedaan? Hoe kunnen dialoog, bescherming en gerechtigheid samengaan?

Slot

Leven vanuit geloof, liefde en hoop

1. God wordt mens in Jezus. Wat zegt dat volgens jou over de waarde van ons lichaam, onze kwetsbaarheid en onze behoefte aan anderen?
2. Maria bezingt in het Magnificat een wereld waarin machtigen hun positie verliezen en vernederde mensen worden opgericht. Wat verandert er als je jouw omgeving vanuit hun perspectief bekijkt?
3. Waar zie jij tekenen dat God al aan het werk is? Wat geeft je hoop wanneer veranderingen langzaam gaan?
4. Welke gedachte uit de encyciek wil je meenemen in je leven? Welke concrete stap zou daarbij passen, en met wie zou je die kunnen zetten?

Meer informatie en materialen
op luisterendopweg.nl

Luisterend op weg